

Bron: VLIZ Fotogalerij - Collectie Daniel Moeyaert, 2008

EEN EEUW ZEEVISSERIJSTATISTIEKEN: HOE VER REIKT ONS GEHEUGEN?

Ann-Katrien Lescrauwaet, Heidi Debergh en Jan Mees

Ann-Katrien Lescrauwaet

Vlaams Instituut voor de Zee, VLIZ

Wandelaarkaai 7, 8400 Oostende

E-mail: annkatrien.lescrauwaet@vliz.be

HISTORISCHE TIJDSREEKSEN

Pladijs (*Pleuronectes platessa*) is sinds de jaren 1990 veruit de belangrijkste soort (in gewicht) in de Belgische aanvoer. In 2011 bedraagt de aanvoer in de Belgische havens 3.930 ton, goed voor een aanvoerwaarde of besomming van 4,87 miljoen euro. Hoewel de pladijs meer dan een kwart van het totale aanvoergewicht uitmaakt, bedraagt de besomming van deze soort slechts 7,5% van het totaal omwille van de lage gemiddelde prijs 1,24 euro/kg. September en oktober zijn de maanden waarin het meeste pladijs aangevoerd wordt (Tessens en Velghe, 2011). Het historisch – pakweg een eeuw geleden – belang van deze soort naar aanvoer en economische waarde, is echter niet eenvoudig na te gaan. Historische gegevens en data zijn dispers en gefragmenteerd, en historische tijdsreeksen voor de Belgische aanvoer van deze soort zijn niet vrij beschikbaar of publiek toegankelijk. Er is echter een groeiende belangstelling voor historische tijdsreeksen over de zeevisserij, zowel vanuit ecologische als economische doelstellingen (Pinnegar en Engelhard, 2008; Pauly, 1995).

In 2009 startte het VLIZ met het inventariseren en integreren van historische bronnen m.b.t data en onderzoeksresultaten over de zeevisserij in Vlaanderen/België. Doelstelling hierbij is het reconstrueren van historische trends en referentiewaarden voor de zeevisserij op de kleinste taxonomische en ruimtelijke schaal (vloot, aanvoer, visgronden, besomming, beheer & beleid). De resulterende tijdsreeksen worden geïntegreerd in een databank voor historische visserijdata 'HiFiData' (VLIZ 2009). Op deze manier worden op kwaliteit gecontroleerde en gestandaardiseerde data op een gebruiksvriendelijke wijze toegankelijk gemaakt voor verdere integratie in onderzoekstoepassingen. De gehanteerde methodologie en de bronnen zijn beschreven door Lescauwaet *et al.* (2010). Meer informatie over het initiatief “Een eeuw zeevisserij in België” en de historische tijdsreeksen is online beschikbaar via de website: www.vliz.be/NL/Cijfers/Beleid/Belgische_Zeevisserij.

AANVOER DOOR DE VLAAMSE VISSERSVLOOT DOORHEEN DE TIJD

Gespecialiseerde databanken, historische collecties en archieven, werden doorzocht op beschikbare kwantitatieve historische gegevens en tijdsreeksen m.b.t. de historische aanvoer van pladijs door de Vlaamse/Belgische zeevisserij. Lescrauwaet *et al.* (2010) brengen een overzicht van deze literatuur en archiefstukken. Archieven uit de periode van de Bourgondische Nederlanden (1384-1530) en de Spaanse Nederlanden (1549-1713) bevatten gegevens over de haringvisserij en de haringvangsten (Degryse & Mus, 1966-1967; Vlietinck, 1975). Aanvoerstatistieken van haring- en kabeljauwvisserij 'ten zoute' zijn ook bekend uit de periode van de Oostenrijkse Nederlanden (1713-1794) (Cloquet, 1842). Het "Grootboek van J. Scheurs" geeft een detailbeeld van de activiteiten van een reder uit de periode 1771-1795, bv. vangsten en inkomsten van de kabeljauwvisserij ten zoute. Over de periode van de Eerste Franse republiek (1795-1804), het Eerste Franse Keizerrijk (1804-1815) en de periode van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) zijn voorsnog geen tijdsreeksen of kwantitatieve gegevens beschikbaar over de zeevisvangst in onze contreien, hoewel de juridische teksten en visserijmaatregelen duidelijk verwijzen naar pladijs en naar specifiek vistuig waarmee deze platvis gevangen werd.

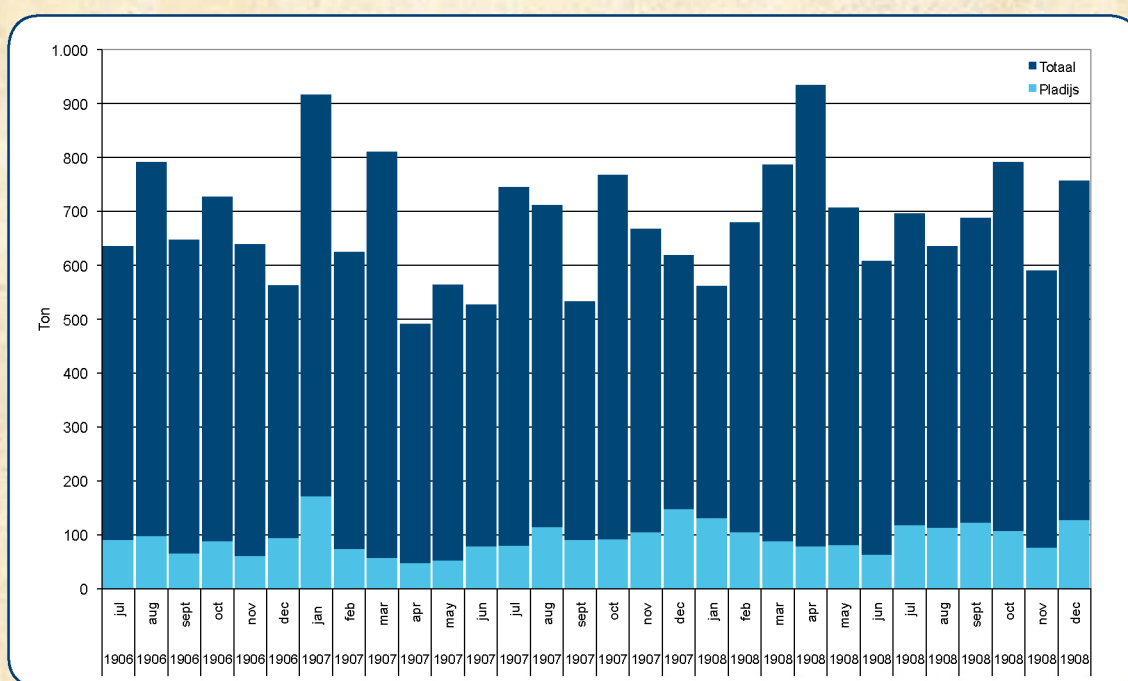

Fig. 1 Maandelijks aanvoer (ton) van pladijs (lichtblauw) als aandeel van de totale maandelijks aanvoer in de vismijn van Oostende (juli 2006 - december 2008).

De jaarlijkse administratieve rapporten van de provincie West-Vlaanderen (o.a. voor de periode 1842-1866) en een lijvig rapport van een 19de eeuwse overheidscommissie (1866), die de opdracht meekreeg om de situatie van de Belgische zeevisserij grondig door te lichten, leverden de eerste tijdsreeksen op over de omvang van de vloot en de totale aanvoerstatistieken. De tijdsreeks over aanvoer en aanvoerwaarde rapporteert over de zomer- en winteraanvoer van gezouten kabeljauw, gezouten haring, en 'verse vis' voor de periode 1836-1907, maar bevat (behalve haring en kabeljauw) geen specifieke cijfers op soortniveau. Het is pas in 1909 dat de eerste statistieken voor pladijs beschikbaar zijn (De Zuttere, 1909). De gegevens over de

maandelijkse aanvoer van pladijs (ton, T) in de vismijn van Oostende van juli 1906 tot december 1908 tonen aan dat pladijs met 1.000 - 1.200 ton/jaar ongeveer 14% van de totale aanvoer uitmaakte (fig. 1). Het blijft echter wachten tot de opstart van de 'moderne statistieken' die een statistisch onderbouwd beleid zouden gaan bedienen, vooraleer de aanvoer en besomming op gecentraliseerde wijze voor en volgens een gestandaardiseerd formaat worden verzameld.

PLADIJS IN GRAFIEK: AANVOER, AANVOERWAARDE, GEMIDDELTE PRIJS

Sinds 1929 wordt de aanvoer en besomming van pladijs jaarlijks (maandelijks) gerapporteerd naar aanvoerhaven en naar visgrond, in de reeks 'Aanvoer en Besomming' (Dienst Zeevisserij, Departement Landbouw en Visserij) en in de voorgangers van deze reeks rapportage. De tijdsreeks verzameld voor de periode 1929-1999 (HiFiData) - aangevuld met recentere data - vertellen het verhaal van een eeuw zeevisserij in meer detail.

Pladijsaanvoer

Gemiddeld over de gehele periode genomen maakt pladijs ongeveer 17% van de totale aanvoer uit. Relatief gezien stijgt het aandeel van pladijs in de totale aanvoer en vanaf de jaren '80 wordt pladijs, wat aanvoergewicht betreft, de belangrijkste doelsoort van de Belgische (boomkor) visserij. Een piekaanvoer van 17.000 ton werd genoteerd in 1992 (fig. 2).

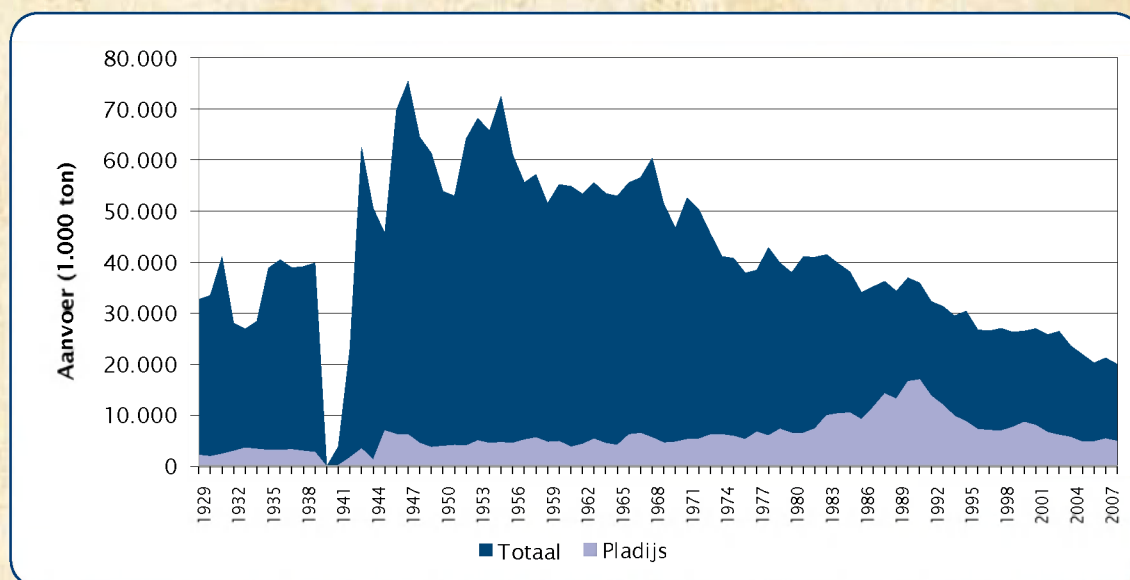

Fig. 2 Jaarlijkse aanvoer (ton) van pladijs als aandeel van de totale aanvoer (1929-2008), door de Belgische vissersvloot in Belgische en buitenlandse havens.

Door de verhoogde visserijsterfte, lage recrutering en een hoog niveau van 'teruggooi' verminderde het pladijsbestand o.a. in de Noordzee tot onder een vastgesteld voorzorgsniveau (Rijnsdorp en Milner, 1996). Verminderde pladijsquota en gerichte herstelmaatregelen zorgden geleidelijk voor een herstel van de schol-bestanden, gevolgd door een bescheiden toename van de Belgische aanvoer in Belgische en buitenlandse havens in recente jaren.

Pladijsaanvoer naar visgrond

Pladijs werd typisch uit visgronden dicht bij huis opgevist. De 'Kustzee' en 'Noordzee (zuid)' maakten vanaf de jaren '70 - '80 evenwel plaats voor 'Noordzee (midden-oost)', 'Noordzee (midden-west)' en het 'Engels Kanaal' als belangrijkste visgronden (fig. 3).

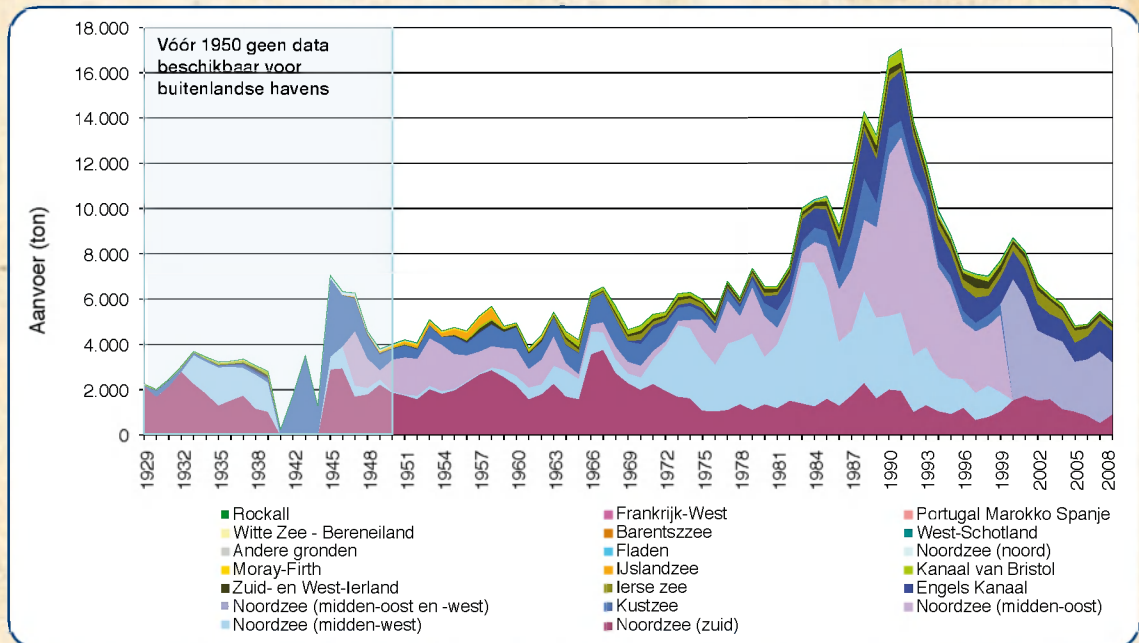

Fig. 3 Jaarlijkse aanvoer (ton) pladijs door de Belgische vissersvloot in Belgische en buitenlandse havens, naar visgrond herkomst (1929-2008).

Pladijsaanvoerwaarde naar haven

De haven van Zeebrugge werd al snel (vanaf eind jaren '50) de plek bij uitstek om pladijs aan land te brengen en ook de buitenlandse havens deden het goed als afzetmarkt voor de Belgische pladijsvangsten (fig. 4). De hoogste pladijs aanvoerwaarde ooit bedroeg 43,0 miljoen euro in 1991 (geïndexeerde waarde 2010).

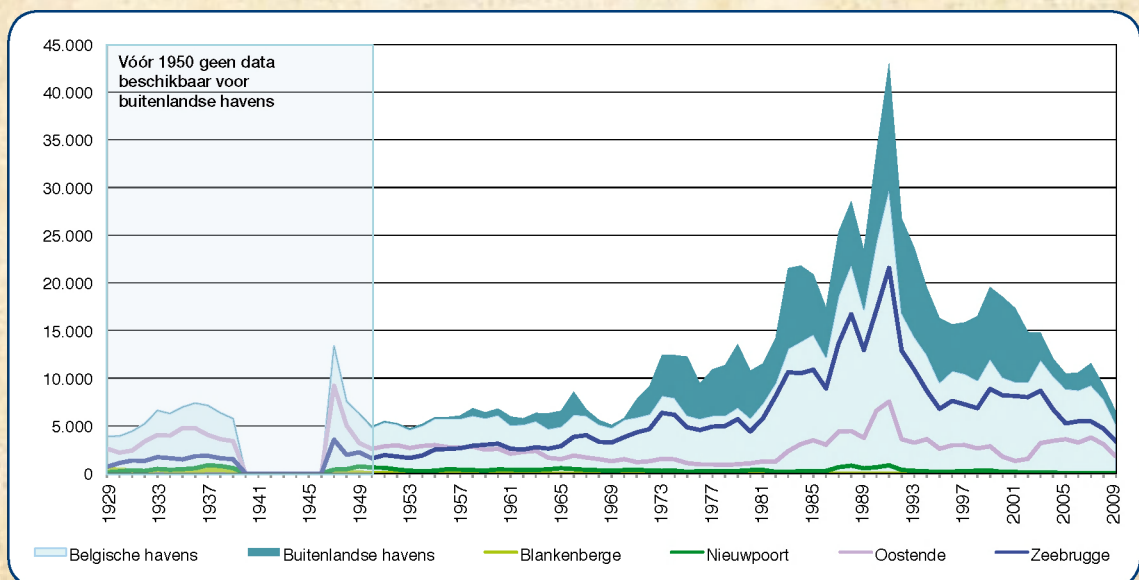

Fig. 4 Jaarlijkse aanvoerwaarde of besomming (euro, geïndexeerde waarde 2010) van pladijs aangevoerd door de Belgische vissersvloot in Belgische en buitenlandse havens (1929-2009).

Pladijs gemiddelde prijs

Pladijs werd duur (tot meer dan 3 €/kg, geïndexeerde prijzen) verkocht in de vismijnen vóór WOII (1940-1945), kende dan een dalende waardering tot de jaren '70 om daarna terug wat te stijgen, tot een prijs van 2,2 €/kg in 1999 (geïndexeerde prijzen) (fig. 5).

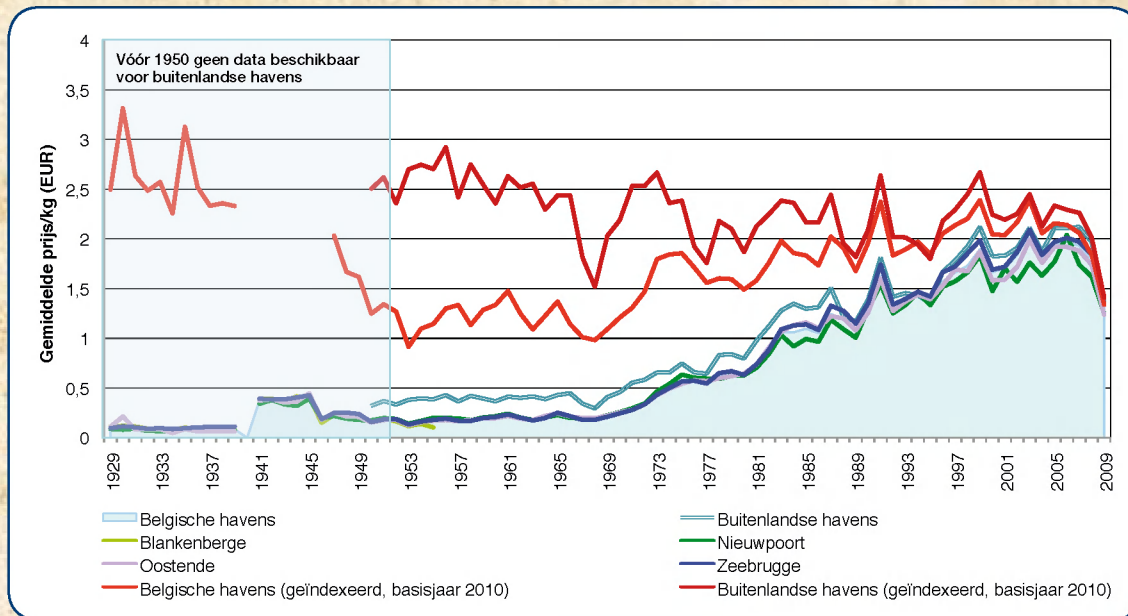

Fig. 5 Jaarlijkse gemiddelde prijs per kilogram (euro/kg) van pladijs, aangevoerd door de Belgische vissersvloot in Belgische en buitenlandse havens t.o.v. de geïndexeerde prijs (basisjaar 2010) (1929-2009).

SAMENVATTING: PLADIJS IN HET DIGITAAL GEHEUGEN

- Pladijs is onzichtbaar in de tijdsreeksen van de 14de tot 19de eeuw, spijs expliciete verwijzingen in wet- en regelgeving (minimummaat, visgronden, vistuig,...).
- De soort blijkt vrij onbelangrijk (14% van de totale aanvoer) bij het begin van de 20ste eeuw: de vangsten zijn niet-seizoensgebonden en vooral afkomstig uit de zuidelijke Noordzee.
- Een belangrijke toename in de aanvoer van pladijs treedt in vanaf midden jaren 1980. Na een 'haringperiode' (na WOII) en een 'kabeljauwperiode' (jaren '60-'70), volgt een 'pladijsperiode'. De vangsten zijn eerst voornamelijk afkomstig uit 'Noordzee midden-west', daarna uit 'Noordzee midden-oost'.
- Een belangrijk aandeel van de pladijsvangsten worden aangeland in buitenlandse havens, deels wegens een betere prijszetting.
- Een piek in de aanvoer van 17.000 ton wordt gerealiseerd in 1992 en een maximum in de besomming van 43,0 miljoen euro in 1991. Het relatief aandeel van de pladijs in de totale aanvoer van de Belgische vloot blijft toenemen, sinds de jaren 1980.
- De gemiddelde prijs van pladijs (uitgedrukt in prijzen 2010) is niet gestegen in vergelijking met deze van vóór WOII (uitgedrukt in prijzen 2010).

REFERENTIES

Cloquet, M. (1842). Études sur l'industrie, le commerce, la marine et la pêche nationale. Meline, Cans et compagnie, Bruxelles, Belgium. 500 pp., www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=131092

Degryse, R.; Mus, O. (1966-1967). De laatmiddeleeuwse haringvisserij. Bijdr. Gesch. D. Ned. XXI(2): 82-121. www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=109146

Tessens, E.; Velghe, M. (2011). De Belgische zeevisserij: aanvoer en besomming 2010. Vlaamse Overheid. Departement Landbouw en Visserij. Afdeling Landbouw- en Visserijbeleid. Zeevisserij: Oostende. 115 pp., www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=209014

Rijnsdorp, A.D.; Millner, R.S. (1996). Trends in population dynamics and exploitation of North Sea plaice (*Pleuronectes platessa* L.) since the late 1800s. ICES J. Mar. Sci./J. Cons. Int. Explor. Mer. 53 (6): 1170-1184. www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=121430

Pinnegar, J. K. en Engelhard, G.H. (2008). The 'shifting baseline' phenomenon: a global perspective. Review of Fish Biology and Fisheries 2008; 18:1-16. www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=18498

Pauly D. (1995). Anecdotes and the shifting baseline syndrome of fisheries. Trends in Ecology and Evolution 1995; 10:430.
Beschikbaar op: www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=18498.

Lescrauwaet, A.-K.; Debergh, H.; Vincx, M.; Mees, J. (2010). Fishing in the past: Historical data on sea fisheries landings in Belgium Mar. Policy 34(6): 1279-1289. dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2010.05.006, www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=197334

(1866). Rapport de la Commission chargée de faire une enquête sur la situation de la pêche maritime en Belgique. Séance du 17 mai 1866. Chambre des Représentants: Bruxelles. XLII, 75 pp., www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=77961

(1842). Memoriael Administratif der Provincie West-Vlaenderen 1842. Memoriael Administratif der Provincie West-Vlaenderen[s.n.][s.l.] details en latere jaargangen en reeksen: www.vliz.be/cijfers/beleid/zeeverij/pub/bijdrage.php

Vlietinck, Edw. (1975). Het oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604): opkomst bloei en ondergang met de beroerten der XVIe eeuw. Anastatic reprint from the 1897 edition by J. Vlietinck. Vlaamse Vereniging voor Familiekunde: Oostende, Belgium. 324 pp. www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=41300